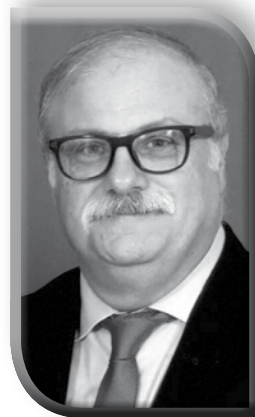

Il-festi Maltin – wirt uniku u prezzjuż

Professor George Cassar

Kemm-il darba nisimgħu nies jtkellmu fuq il-festi u jliissnu kliem bħal: ‘Għandna nibzġħu għall-festi tagħna’. Hemm min forsi jistaqsi: Imma għalfejn jgħidu hekk? Minn xhiex qed jibzġħu? X’sejjer hażin fil-festi tagħna? u tant mistoqsijiet oħra. Dawn il-ħsibijiet kollha jgħaddu minn mohħ nies li qed jaraw il-festa Maltija tgħaddi minn tibdiliet, uħud fini u oħrajn sfaċċati, li jggegħluhom jinkwetaw u jithassbu.

Kif qed niċcelebraw il-festi llum sar taħlita ta’ modi moderni u oħrajn tradizzjonali, u sa hemm ma jidhirx li hu daqstant gravi – għax kif jgħid il-qawl Malti: ‘Min ma jbidilx iqammel’. Kollox għandu l-iżvilupp tiegħu u ħafna drabi rridu, jew ikollna, nimxu maż-żmien. Madankollu, jeħtieġ nifhmu li hemm tibdil u hemm tibdil. Li tirranġa biex ittejjeb is-sigurtà, jew li tuża materjal aktar effiċjenti u nadif, pereżempju, hu ta’ bżonn u hekk għandu jkun. Mill-banda l-oħra, li ndaħħlu ċerti elementi fil-festa sempliċiment għax niggustawhom, jew għax kulhadd hekk qed jagħmel, jew biex nimxu maż-żminijiet mingħajr ħsieb jew mingħajr raġuni verament bżonjuża, dak jista’ ma jkunx tant argument validu.

Dan l-artiklu se jiffoka biss fuq il-banda fil-festa ta’ barra. Fil-festa Maltija nsibu elementi tipiċi li ilhom ġejjin għexieren ta’ snin; twieldu u trabbew mal-festi tagħna min-nofs is-seklu dsatax u komplew jittrasformaw ruħhom mal-medda tas-snin. Ma’ dawn hemm il-każini tal-banda li bdew wara li l-poplu tħajjar mill-baned militari u navali Ingliżi. Faqqashom, kabbarhom u saħħaħhom.

Sa nofs is-seklu għoxrin dawn il-festi u dak li jsir matulhom, baqgħu relattivament stabbli, bit-tip ta’ marċi, tiżjin, ikel tal-okkażjoni, nar u aspetti oħra. Imma mis-snin sebgħin ’l hawn bdew deħlin ħafna bidliet li wħud minnhom tista’ tgħid, heżzu l-baži tal-festa Maltija. Hekk, ngħidu aħna, il-programm ta’ fuq il-plaċier. Dan il-programm mużikali kien ikun il-mod kif il-banda lokali, jew dik mistiedna, turi l-ħila tagħha b’mużika klassika u operistika, u

permezz ta’ dan ir-repertorju kienet tiddeverti imma wkoll teduka lill-popolin, li ma kellux mezzi finanzjarji u opportunità biex imur it-teatru. Dan għax dawn in-nies setgħu jisimgħu biċċiet minn opri jew mużika serja oħra fil-pjazza ta’ Malta u Għawdex, u hekk iduqu mill-benna tal-kultura għolja u fina. Maż-żmien il-klassiku u operistiku twarrab, jew naqas, u daħlu elementi mużikali hekk imsejja, pop. Fl-istudji tal-kultura, dan ifisser li twarrab is-sens ta’ kultura raffinata u ddaħħal dak li kien qed jisma’ kulhadd, mużika li kienet tajba imma mmirata lejn udjenza li tfttex aktar żvog u inqas impenn. Ma nistgħux ngħidu li l-banda ma baqgħetx teċċella fl-eżekuzzjoni, jew li l-ħila tal-bandisti u s-surmast direttur naqset jew spicċat. Ngħidu biss li t-tip ta’ mużika li daħlet ma baqgħetx wisq f’sintonija ma’ dak li kien jindaqq oriġinarjament. Daħlu wkoll strumenti li ma kinux, u strettament mhumiex, tal-banda – bħas-synthesiser, id-drum kit, u l-kitarra akustika. Ir-repertorju sar aktar kontemporanju, u għalkemm f’xi programmi għadhom jippartecipaw kantanti lirici, daħlu wkoll il-kantanti pop. Barra minn hekk, ma nistgħux ngħidu li llum il-programm tal-pjazza u minn fuq il-plaċier għadu wiehed daqstant indispensabbli fil-ħajja tal-popolin. U dan minħabba raġunijiet ovvjji. Fi żmienna kollox sar inqas diffiċli biex taċċessah – il-mużika tinstema’ fuq il-mezzi kollha tax-xandir, tindaqq b’mod privat meta trid u fejn trid, teċċiedi għal kull forma u ġeneru ta’ mużika anki mill-faċilitajiet offruti permezz tal-kompjuter, u ħafna huma konxji ta’ x’qed jigri, jindaqq, u tal-protagonista, bla m’għandhom bżonn jattendu l-programm tal-banda fil-misraħ tar-raħal.

Imma l-mużika fil-festi hi pprovduta wkoll permezz tal-marċi fit-toroq. Hawn nistgħu ngħidu li s-sitwazzjoni baqgħet marbuta aktar mat-tradizzjoni. Il-marċ brijuż, mexxej u fuq ir-ritmu

konvenzjonali skont l-istil Malti, għadu jintgħaraf u prevedibbli. Il-kazini tagħna baqgħu jindokraw sew dan l-istil. Il-kompożituri tal-marċi għadhom konxji dwar dak li jagħmel u jiddistingwi marċ Malti minn marċi ta' pajjiżi oħra. U s-sostenituri tas-soċjetajiet bandistiċi għadhom jippretendu u jistennew li l-banda tagħhom iddoqq il-marċi tipiċi. U b'hekk naraw li l-marċ tal-festa baqa' dak li kien matul seklu u nofs ta' eżistenza. U dan hu ta' min ifaħħru u jinkoraġġih.

Niġu issa għat-tielet forma ta' mużika 'tal-festa'. Qed ngħid 'tal-festa' għax fil-verità mhi tal-festa xejn. Qed nirreferi għall-mużika tal-parties tal-festa li jsiru fit-triq jew f'xi lokal; anki fil-kazin stess. Mużika li m'għandha x'taqsam xejn mat-tradizzjoni, l-ispirtu jew il-gosti marbuta mal-festa tagħna. Mużika mid-dinja kollha, jew mużika b'lirika li tizzika u b'doza qawwija ta' pika, komposta għal atmosfera aktar frivola, diżinvolta u li ddarras meta tqabbilha mal-atmosfera komunitarja ta' matul il-granet tal-festa. Tip ta' mużika li m'għandha x'taqsam xejn mal-ispirtu tal-festa Maltija (u xi kultant anki tmur kontra l-element reliġjuż); mużika li tattratta persuni ta' etajiet aktar zgħar, u li nissogra ngħid li huma minn fost dawk li ma jafux / ma japprezzawx verament il-wirt kulturali tal-festi Maltin. Nies, li ħafna drabi qegħdin hemm ifittxu

dik li huma jsejnhulha 'buzz', jew l-esperjenza ta' eċċitament – jixorbu, jitbahardu, u jintilfu f'dillierju ta' emozzjonijiet tal-moħħ imtajjar. Tiġi weħidha l-mistoqsija: hu dan li jikkumplimenta l-festa Maltija?

Hsieb tal-għeluq

Il-mużika hi bla dubju essenzjali meta qed nagħmlu festa. Tagħti kulur, ritmu, sfond u skop għall-ferħ, iċ-ċelebrazzjoni, l-istennija għall-festa tal-qaddis. Il-banda hi element inseparabbli mill-wirt intangibbli li jiffroma l-pakkett sħiħ tal-festa Maltija – li din mill-aħħar tal-2023 hi rikonoxxuta mill-UNESCO bhala wirt kulturali intangibbli dinji. Il-baned tagħna għandhom responsabbiltà li ma jstgħux jinjoraw. Iridu jindokraw u jissalvagwardaw is-sehem tagħhom fil-festa Maltija. Iridu jgeddu mingħajr ma jeqirdu dak li jagħmel il-festa tagħha. Iridu jsaħħuh billi l-kumitati tal-kazini jkunu attenti għal elementi estranji li whud minnhom huma għandhom il-poter u d-dmir jikkontrollaw jew anki li ma jhalluhomx isiru.

Appell finali hu li l-festa Maltija ngħidulha 'tagħna' għax tassew hekk hi – unika u differenti minn ta' haddiehor. Nieħdu hsiebha u ma nħalluhiex tintilef b'nuqqas ta' hsieb jew għax nagħmew b'dak li qed jiġri band'oħra.